Münaqişə Zonalarında Uşaq Hüquqları

27 Mart 2025 | 15:00 - 16:00 | Otaq XXV Millətlər Sarayı, Cenevrə.

BMT-nin İnsan Hüquqları Şurasına təqdim olunmaq üçün BAMF tərəfindən keçirilmiş yan tədbirləri üzrə əsas mesajlar və tövsiyələrə dair hesabat

İnsan Hüquqları Şurasının 58-ci sessiyası çərçivəsində təşkil olunmuş yan tədbirinin nəticəsi olaraq

Rəsmi Hesabat

Yan tədbirinin icmalı:

2025-ci il martın 27-də Cenevrədə BMT-nin İnsan Hüquqları Şurasının 58-ci sessiyası çərçivəsində Beynəlxalq Avrasiya Mətbuat Fondu (BAMF) Beynəlxalq Hüquq və İnkişaf İnstitutu (IRDG) ilə tərəfdaşlıqda "Münaqişə Zonalarında Uşaq Hüquqları" mövzusunda yüksək səviyyəli yan tədbir təşkil etmişdir. Tədbir silahlı münaqişələrdən təsirlənmiş uşaqların müdafiə mexanizmlərinin gücləndirilməsinin təcili ehtiyacını müzakirə etmək üçün mühüm platforma rolunu oynamışdır.

Yan tədbirdə müxtəlif ölkələrdən olan diplomatlar, BMT rəsmiləri, insan hüquqları müdafiəçiləri və müvafiq sahə üzrə ekspertlər də daxil olmaqla 40 iştirakçı iştirak etmişdir. Müzakirələr münaqişədən təsirlənmiş bölgələrdə uşaqların hüquqlarının qorunması üçün zəruri olan hüquqi, humanitar və siyasət yönümlü yanaşmalar üzərində cəmlənmişdir. Əsas mövzular sırasında silahlı münaqişələrin uşaqlara təsiri, mövcud beynəlxalq hüquqi çərçivələr, habelə beynəlxalq təşkilatların zərərin azaldılması və məsuliyyətin təmin olunmasındakı rolu yer almışdır.

Tədbir Ukrayna, Qəzza-Fələstin, Sudan, Qarabağ-Azərbaycan və digər münaqişə bölgələrində uşaqların üzləşdiyi həssas vəziyyətlərin aradan qaldırılması üçün qlobal əməkdaşlığın gücləndirilməsinin, siyasət islahatlarının aparılmasının və real fəaliyyət planlarının hazırlanmasının zəruriliyini önə çəkmişdir. İştirakçılar uşaq müdafiə tədbirlərinin beynəlxalq sülhyaratma proseslərinə inteqrasiyasının, dövlətlərin beynəlxalq hüquq çərçivəsindəki öhdəliklərinin möhkəmləndirilməsinin və təsirlənmiş uşaqların səslərinin qərar qəbuletmə proseslərində eşidilməsinin vacibliyini xüsusi vurğulamışlar

Tədbir, münaqişə bölgələrində yaşayan uşaqların müdafiəsi və rifahı üçün əhatəli və dayanıqlı həll yollarının təmin olunması məqsədilə hökumətlər, vətəndaş cəmiyyəti təşkilatları və beynəlxalq qurumlar arasında daha sıx əməkdaşlığın zəruriliyini ifadə edən rəsmi bəyanatla yekunlaşmışdır.

Təşkilat haqqında məlumat:

Beynəlxalq Avrasiya Mətbuat Fondu (BAMF) 1992-ci ildə yaradılmış və artıq 30 ildən artıq müddətdə münaqişədən təsirlənmiş regionlarda fəaliyyət göstərən bir təşkilatdır. BAMF BMT-nin İqtisadi və Sosial Şurası (ECOSOC) yanında Əsas Məşvərətçi statusuna malikdir. Fond Media və Vətəndaş Cəmiyyəti quruculuğu, Qaçqınlar və Məcburi Köçkünlərlə bağlı məsələlər, İcma inkişafı, Sülhyaratma təşəbbüsləri və Münaqişələrin həlli, eləcə də Təhsil sahəsində müxtəlif layihələr həyata keçirir. Vətəndaş cəmiyyəti təşkilatı olaraq BAMF humanitar məsələlərin gündəmə gətirilməsi, dialoqun təşviqi və müzakirələrin aparılması istiqamətində fəal rol oynayır.

Beynəlxalq Hüquq və İnkişaf İnstitutu (IRDG) İsveçrədə yerləşən neytral və qərəzsiz beynəlxalq təşkilat olub, inkişaf etməkdə olan ölkələrdə siyasətlərin formalaşdırılması və texniki yardımın göstərilməsi ilə məşğuldur. Təşkilat sosial ədalətin təbliği, münaqişələrin həlli və uzun müddət diqqətdən kənarda qalmış hüquqların müdafiəsinə yönəlmiş fəaliyyət aparır. IRDG 2018-ci ildən etibarən BMT-nin İqtisadi və Sosial Şurası (ECOSOC) yanında məşvərətçi statusa malikdir.

BAMF-ın Prezidentinin Bəyanatı:

“Münaqişə Zonalarında Uşaq Hüquqları” mövzusunda keçirilmiş yan tədbirdə BAMF-ın prezidenti cənab Umud Mirzəyev tərəfindən səsləndirilmiş çıxışın xülasəsi

Tədbir zamanı Beynəlxalq Avrasiya Mətbuat Fondunun (BAMF) prezidenti cənab Umud Mirzəyev münaqişə bölgələrində yaşayan uşaqların müdafiəsinin təmin olunmasının təcili və zəruri olduğunu xüsusi vurğulamışdır.

Çıxışda qeyd olunmuşdur ki, hazırda “473 milyondan çox uşaq” Suriya, Qəzza, Ukrayna, Azərbaycan, Yəmən və Konqo Demokratik Respublikası da daxil olmaqla silahlı münaqişələrdən təsirlənmiş regionlarda yaşayır. Müharibələrin uşaqlara vurduğu dağıdıcı təsir, xüsusilə “Birinci Qarabağ Müharibəsi” zamanı yaşanan faciələr fonunda diqqətə çatdırılmışdır. Belə ki, həmin dövrdə yüzlərlə uşaq həyatını itirmiş, 693 məktəb, 855 uşaq bağçası və 695 tibb müəssisəsi dağıdılmışdır.

Eyni zamanda, 1988–1989-cu illərdə baş vermiş etnik təmizləmə nəticəsində on minlərlə uşaq da daxil olmaqla 300,000-dən çox azərbaycanlının deportasiyaya məruz qaldığı vurğulanmışdır. “İkinci Qarabağ Müharibəsi” (2020) zamanı isə mülki ərazilərə edilən hücumlar nəticəsində 10-dan çox azərbaycanlı uşaq həlak olmuş, təqribən 50 uşaq isə müxtəlif dərəcəli xəsarətlər almışdır.

Cənab Umud Mirzəyev çıxışında uşaqların hüquqlarının müdafiəsi üçün təcili və məqsədyönlü tədbirlərin görülməsinə çağırış etmiş və bu cür faciələrin qarşısının alınmasında sülhün ən təsirli həll yolu olduğunu vurğulamışdır. Çıxış ümidverici bir notla yekunlaşmış, Azərbaycan və Ermənistan arasında sülh sazişinin əldə edilməsinin mümkün olduğu bildirilməklə yanaşı, Qəzza və Ukraynada da sülhün bərpa olunacağına dair nikbinlik ifadə olunmuşdur.

Yan tədbirin məqsədi:

Yan tədbir münaqişə zonalarında uşaqların hüquqlarının pozulması hallarını – məcburi köçkünlük, uşaq əsgər kimi cəlb olunma, seksual istismar, təhsil və səhiyyə xidmətlərinə çıxışın məhdudlaşdırılması kimi ciddi problemləri ön plana çıxarmışdır.

Bir saat davam edən tədbir çərçivəsində iştirakçılar münaqişə vəziyyətlərində uşaqlara qarşı törədilən cinayətlərin qarşısının alınması məqsədilə daha güclü beynəlxalq hüquqi müdafiə mexanizmlərinə və məsuliyyətin təmin olunmasına ehtiyac olduğunu vurğulamışlar. Müzakirələr, həmçinin, uşaqların hüquqlarının qorunması və müharibə ilə zorakılıqdan zərər çəkmişlərin ədalətə çıxışının təmin olunması istiqamətində qlobal səylərin təcili şəkildə gücləndirilməsinin zəruriliyini bir daha gündəmə gətirmişdir.

Spikerlərin – qısa bioqrafiyası:

Umud Mirzəyev — yazıçı, jurnalist və 30 ildən artıq fəaliyyət göstərən Beynəlxalq Avrasiya Mətbuat Fondunun (BAMF) təsisçisi və prezidentidir. BAMF BMT-nin İqtisadi və Sosial Şurası (ECOSOC) yanında Əsas Məşvərətçi Statusuna malikdir və sülh, münaqişələrin həlli mövzularında çoxsaylı tədbirlər təşkil etmişdir.

Dr. Nidal Salim — İsveçrə və Fələstin vətəndaşlığını daşıyan və Cenevrədə yaşayan alimdir. O, 2007-ci ildə təsis etdiyi Qlobal Su, Ətraf Mühit və Sağlamlıq İnstitutunun direktorudur. Dr. Salim Yaxın Şərqdə Sülh Prosesi, Su İşçi Qrupu, EXACT, Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı (WHO), Ümumdünya Meteorologiya Təşkilatı (WMO), BMT-nin Ətraf Mühit Proqramı (UNEP) və digər nüfuzlu təşkilatlarla əməkdaşlıq edir.

Dr. Caitlin Procter — Florensiyadakı Avropa Universitet İnstitutunda miqrasiya üzrə professor və Cenevrə Magistr İnstitutunda Marie Curie tədqiqatçısıdır. Onun tədqiqatları əsasən Yaxın Şərq və Şimali Afrikada münaqişə, məcburi köçkünlük kontekstində uşaqlar və gənclər mövzusuna yönəlmişdir. Dr. Procter UNRWA, UNHCR, UNICEF və Save the Children (Uşaqları xilas edin) kimi humanitar təşkilatlara mütəmadi məsləhətlər verir. Onun işi BBC, Le Monde, The Washington Post və France 24 kimi beynəlxalq media orqanlarında işıqlandırılmışdır.

Simon Hills — Beynəlxalq Əmək Təşkilatının (ILO) Fundamental Prinsiplər şöbəsinin texniki mütəxəssisi və Humanitar Fəaliyyətdə Uşaq Müdafiəsi üzrə Alyansın (ACPHA) Uşaq Əməyi üzrə İşçi Qrupunun həmsədridir. 15 ildən artıq humanitar və inkişaf sahələrində təcrübəyə malik olan Hills Peru, Somali, Kamboca, Livan və Filippin kimi ölkələrdə çalışmışdır.

Dr. Blerim Mustafa — beynəlxalq dövlət qulluqçusu və Soyuq Müharibədən sonrakı dövrdə öz müqəddəratını təyin etmə hüququ üzrə ekspertdir. O, Cenevrə Diplomatiya Məktəbində mentor kimi fəaliyyət göstərir və Böyük Britaniyada yerləşən multidissiplinar akademik platforma olan Qlobal Cənub Şəbəkəsinin üzvüdür.

Anna Lachowska — İsveçrənin Cenevrə şəhərində yerləşən Disability Council International (Benəlxalq Əlillik Şurası) təşkilatının sədri, tədbirdə iştirak etmək üçün İndoneziyadan gəlmişdir. O, Ukraynada münaqişə zamanı uşaqların deportasiyasının cinayət məsuliyyətinə cəlb olunması ilə bağlı hüquqi prosedur çətinlikləri üzrə geniş təcrübəyə malikdir.

Əsas mesajlar:

Münaqişələrin Uşaqlara Təsiri: Panel iştirakçıları münaqişə zonalarında yaşayan uşaqların müdafiəsi və onların rifahı ilə gələcək inkişafına uzunmüddətli təsirlərin azaldılması üçün kompleks tədbirlərin həyata keçirilməsinin təcili ehtiyac olduğunu vurğulamışlar.

Panel iştirakçılarının bəyanatları:

Cənab Umud Mirzəyev: Cənab Mirzəyev çıxışında Birinci və İkinci Qarabağ müharibələrindən təsirlənmiş azərbaycanlı uşaqların vəziyyətinə diqqət çəkmişdir. O, yüzlərlə məktəb, uşaq bağçası və tibb müəssisəsinin dağıdıldığını, həmçinin həlak olan və ya məcburi köçkün düşən uşaqların üzləşdiyi uzunmüddətli psixoloji travmaları vurğulamışdır. Cənab Mirzəyev bu ədalətsizliklərin aradan qaldırılması üçün narahatlığın konkret fəaliyyətə çevrilməsinin vacibliyini qeyd etmiş və dayanıqlı sülhün uşaqların hüquqlarının qorunmasında ən təsirli yol olduğunu bir daha vurğulamışdır.

Dr. Nidal Salim: Dr. Salim Qəzzada 2,000-dən çox uşağın həyatını itirdiyi bildirilən faciəli vəziyyəti xatırladaraq, uşaqların qətliamına və əzablarına son qoymaq üçün beynəlxalq ictimaiyyəti təcili hərəkətə keçməyə çağırmışdır. O qeyd etmişdir ki, hazırkı qlobal mexanizmlər siyasi ikili standartlara görə uğursuzluğa düçar olmuşdur. Uşaqların müdafiəsinin təkcə hüquqi

deyil, eyni zamanda mənəvi borc olduğunu vurğulayan Dr. Salim siyasi ritorikanı aşan və icrası təmin olunan mexanizmlərin yaradılmasının vacibliyini diqqətə çatdırmışdır.

Cənab Simon Hills: Cənab Hills çıxışında uşaqların silahlı münaqişələrə cəlb olunmasının, Beynəlxalq Əmək Təşkilatının (ILO) 182 saylı Konvensiyasına əsasən, uşaq əməyinin ən ağır formalarından biri olduğunu qeyd etmişdir – bu sənəd bütün üzv dövlətlər tərəfindən ratifikasiya olunmuş ilk ILO konvensiyasıdır. O vurğulamışdır ki, münaqişə şəraitində uşaqların müdafiəsi yalnız təcili müdaxilə tədbirləri ilə deyil, eyni zamanda uzunmüddətli strategiyalar – təhsilə sərmayə, sosial müdafiə sistemləri, münaqişədən sonrakı reabilitasiya və sosial dialoqun gücləndirilməsi kimi vasitələrlə təmin edilməlidir. Bu yanaşma uzunmüddətli sülhün əsasını təşkil edir.

Melissa Park, İcraçı Direktor, Nüvə Silahlarının Ləğvi üzrə Beynəlxalq Kampaniya (ICAN): Xanım Park çıxışında nüvə silahlarının uşaqlar üçün yaratdığı varoluş təhlükəsinə diqqət çəkmişdir. O bildirmişdir ki, uşaqlar ionlaşdırıcı radiasiya, partlayış travmaları və psixoloji travmalara qarşı daha həssasdırlar. Qəzza ilə Hirosima və Naqasakidən sağ qalanlar arasında qurduğu emosional bağlılıq əsasında militarizasiya, soyqırımı və nüvə müharibəsi arasındakı qarşılıqlı əlaqəni vurğulamışdır. Xanım Park uşaqların səsini qlobal silahsızlaşdırma və sülh təşəbbüslərinin mərkəzinə yerləşdirməyə çağırmışdır.

Dr. Blerim Mustafa: Dr. Mustafa çıxışında münaqişə zonalarına qlobal baxış təqdim edərək Qəzza, Ukrayna, Konqo Demokratik Respublikası və Qarabağ bölgəsində uşaqların yaşadığı iztirabları diqqətə çatdırmışdır. O, müharibə cinayətlərinə görə məsuliyyətin təmin olunması, silah ixracının pozuculara qarşı qadağan olunması, təhsilə, reabilitasiyaya və keçid ədaləti mexanizmlərinə investisiyaların artırılması kimi tədbirlərin həyata keçirilməsi ilə hüquqi çərçivələrin gücləndirilməsinə çağırış etmişdir. Bu yanaşma həm sülhün, həm də uşaqların rifahının uzunmüddətli təminatı üçün vacib hesab edilmişdir.

Anna Lachowska, Sədr, Disability Council International: Xanım Lachowska çıxışında Ukraynadakı müharibənin həssas qruplardan olan uşaqlara, xüsusilə əlilliyi olan uşaqlara, müəssisə baxımında olanlara və işğal olunmuş ərazilərdə yaşayanlara təsirinə diqqət yetirmişdir. O, dövlət baxım sistemlərinin çökməsini, məcburi köçkünlük və laqeydliyin yaratdığı psixoloji travmaları, eləcə də bombardman zamanı əlilliyi olan uşaqların üzləşdiyi çətinlikləri ətraflı şəkildə təqdim etmişdir. Xanım Lachowska uşaqların hüquqlarının bərpası, müdafiəsinin təmin olunması və onların tibbi-psixoloji dəstəklə əhatə olunması istiqamətində beynəlxalq koordinasiyalı tədbirlərin həyata keçirilməsinin vacibliyini vurğulamışdır.

Tövsiyə:

Vətəndaş cəmiyyəti təşkilatı olaraq, silahlı münaqişələrdən təsirlənmiş uşaqların müdafiəsi üçün beynəlxalq ictimaiyyəti dərhal, əlaqələndirilmiş və davamlı tədbirlər görməyə ciddi şəkildə çağırırıq. Bu tədbirlərə onların təhsil, səhiyyə və təhlükəsiz mühitə çıxışının təmin olunması, uşaq hüquqlarının pozulmasına görə məsuliyyətin təmin edilməsi, uşaq əsgərlərin cəlb edilməsinin və istifadəsinin qarşısının alınması, habelə köçkün və travma yaşamış uşaqlara xüsusi dəstəyin göstərilməsi daxildir.

Bundan əlavə, vətəndaş cəmiyyətinin sülhyaratma proseslərində rolunun gücləndirilməsini, xüsusilə müharibədən təsirlənmiş bütün uşaqların — o cümlədən Suriya, Qəzza, Ukrayna, Azərbaycan, Yəmən və Konqo Demokratik Respublikasındakı uşaqların — hüquq və tanınmaları uğrunda aparılan təşəbbüslərdə fəal iştirakını dəstəkləyirik.

Beynəlxalq ictimaiyyət eyni zamanda eskalasiyanın azaldılması, demilitarizasiya və hərtərəfli sülhyaratma təşəbbüslərinə üstünlük verməli, BMT agentliklərinin və beynəlxalq təşkilatların dövlət qurumları ilə əməkdaşlıq çərçivəsində iştirakı və çevikliyini artırmalıdır.

Uşaqların uzunmüddətli müdafiəsini təmin etmək məqsədilə, beynəlxalq hüquqi çərçivələrin tətbiqinə nəzarətin gücləndirilməsini, reabilitasiya və təhsil proqramlarına dəstəyin artırılmasını, sülh təhsili və münaqişələrin həlli bacarıqlarının təşviqini, habelə mədəniyyətlərarası dialoq və anlayışın inkişaf etdirilməsini tövsiyə edirik.

Bu səylər, müharibələrin dayandırılması və hər bir uşağın fundamental hüquqlarının qorunması istiqamətində qətiyyətli və davamlı qlobal öhdəliyin bir hissəsi olmalıdır.